

De mens in vertwijfeling

Twee Duitse expressionisten en een Vlaamse symbolist in Oostende

(tijd) - Het PMMK, het Museum voor Moderne Kunst in Oostende, brengt drie individuele tentoonstellingen tegelijkertijd. Van de Duitse schilder Anselm Kiefer wordt een suite van dramatisch geladen marines getoond. Van zijn landgenoot A.R. Penck is er een overzichtstentoonstelling met schilderijen en beeldhouwwerken in een speels expressionisme. En de Vlaamse schilder Hans Vandekerckhove exposeert zijn meest recente doeken over de menselijke eenzaamheid.

Geen museum in België brengt jaarlijks zoveel tentoonstellingen als het PMMK. De conservator, Willy van den Bussche, slaagt erin, samen met zijn kleine staf van drie kunsthistorici, jaarlijks tien tot vijftien tentoonstellingen te organiseren, waarvan een vijftal grote.

De openluchttentoonstelling Beaufort, die dit jaar van 4 april tot 29 september verspreid over de diverse Belgische kunstgemeenten te zien was, trok 650.000 toeschouwers. Zij zouden speciaal voor de tentoonstelling naar de kust gekomen zijn.

Het aparte luik dat in het PMMK zelf getoond werd, getiteld 'Marines in Confrontatie', trok nog eens 70.000 bezoekers extra aan. Nauwelijks is Beaufort afgelopen, of Van den Bussche heeft alweer drie tentoonstellingen klaar, elk met een catalogus.

Slagveld

Het is niet evident het werk van Kiefer en Penck naar Oostende te halen. Van de Bussche werkte daarvoor samen met de Stiftung für Kunst und Kultur uit Bonn. Van Anselm Kiefer worden in het PMMK negen immense, recentelijk geschilderde doeken getoond. Het zijn alle zeezichten vol ingehouden geweld, op het angstaanjagende af. Een van die zichten was al te zien in de tentoonstelling 'Marines in Confrontatie'. De hele serie heet 'Die sieben Himmelpaläste', vertaald 'De zeven hemelse paleizen', een titel die verwijst naar een begrip uit de Hebreeuwse mystiek. Dat is helemaal Kiefer. Geweld, mystiek, geschiedenis, aarde en kosmos vallen bij hem samen. Verleden en toekomst zijn met elkaar verbonden door het lot, het noodlot wel te verstaan.

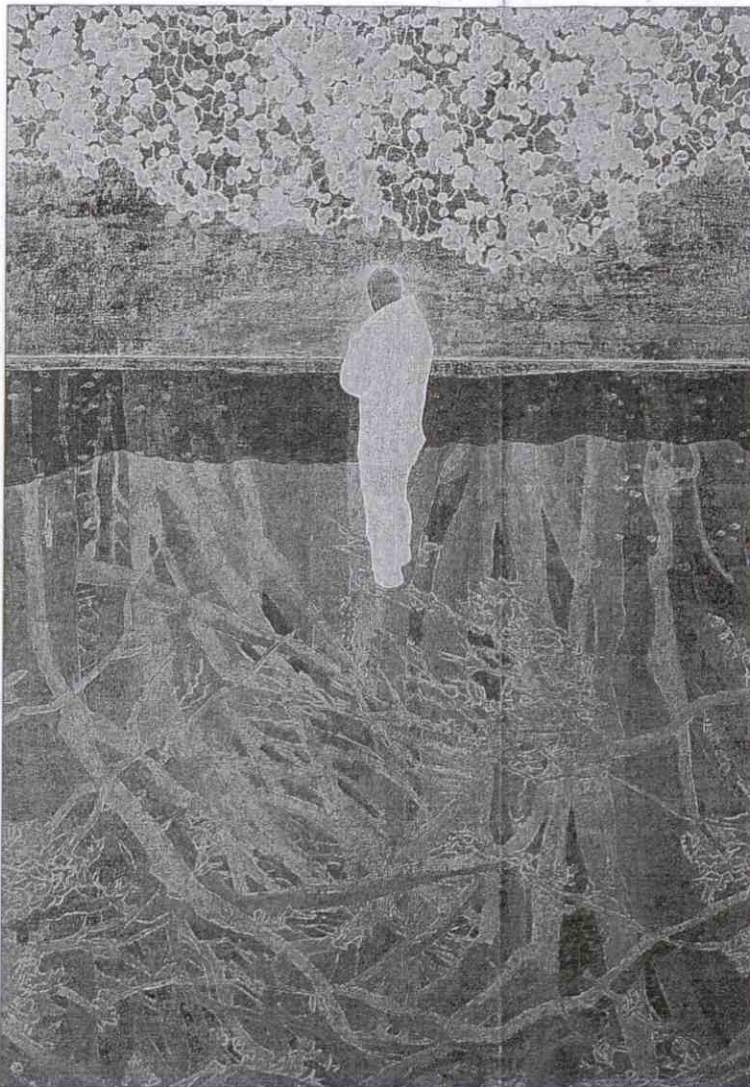
Kiefer, geboren in Duitsland in 1945, groeide op in een getraumatiseerd en vernietigd land. Zijn werk draagt daar alle sporen van. Het was zijn leermeester, Joseph Beuys, bij wie Kiefer in de periode van 1970 tot 1972 studeerde aan de kunstacademie

van Düsseldorf, die hem stimuleerde schilderijen te maken met een sterk symbolisch geladen beeldtaal. Kiefer haalde zijn onderwerpen aanvankelijk uit de Duitse geschiedenis en de Germaanse mythologie. Later voegde hij daar ook thema's aan toe uit de klassieke oudheid, de bijbel en de joodse kabbala. Het geschilderde motief doet er bij Kiefer eigenlijk niet meer toe. Al zijn werken suggereren verlatenheid en vergankelijkheid, geschilderd in een mythische sfeer.

De nu getoonde zeezichten lijken de strijdleuze: 'Wir fahren gegen England' op te roepen. De zee is bij hem een met slijk verzadigd, onoverzichtelijk moeraslandschap geworden, waar gevechtsvliegtuigen in slagorde overheen vliegen, doorploegd met oorlogsbotten, volgegooid met stukken ijzer. In de dikke verf van zijn doeken krast Kiefer evenwijdige streepjes, als om het aantal neergehaalde vliegtuigen bij te houden. Ook al mogen deze grijs geschilderde zeezichten teruggaan op de Duitse romantische schilderkunst, zoals conservator Van den Bussche beweert, daarbij verwijzend naar het werk van Caspar David Friedrich, hier wordt niet meer gedroomd van een idyllische wereld, maar gehuiverd. Misschien heeft Van den Bussche toch gelijk als de romantiek geïnterpreteerd wordt als een weerspiegeling van de existentie en de tragiek van de mens.

Anarchistische speeltuin

Van een heel ander slag is het werk van A.R. Penck, geboren in 1939 in Dresden, toen nog Oost-Duitsland. Penck is duidelijk een exponent van het neo-expressionisme, een beweging die vanaf het begin van de jaren 70 reageerde tegen de toenmalige dominantie van van de abstracte en conceptuele kunst. In het neo-expressionisme werd de figuratieve schilderkunst gehervat. Binnen de stroming was er echter geen sprake van een vaste stijl of van duidelijke groepen. Ook de stijl die de neo-

Hans Vandekerckhove: 'Boomroom' (2003).

(© Hans Vandekerckhove)

expressionisten hanteerden, was zeer heterogeen. Die grote verscheidenheid komt in het werk van Penck zelf tot uiting, het lijkt of hij geen eigen stijl heeft. Alles kan bij hem, in naam van de neo-expressionistische vrijheid. Wellicht is dat deels te wijten aan de zeer uiteenlopende inspiratiebronnen van Penck, van de

rotswandkunst over de Afrikaanse etnische kunst en de kindertekening tot het Duitse expressionisme uit het begin van de 20ste eeuw.

Penck tekent dunne, hoekige figuren op zijn lijnwaad, niet zelden gestileerde silhouetten van mensen en dieren. Hij schiept een soort anarchistisch aards

paradijs, waar het goed is om onbezorgd te spelen. Helaas, meer dan eens loopt de communicatie tussen zijn figuren mank. De chaos regeert. Ook in het vermeende aards paradijs is de mens eenzaam. Kleurrijk is het wel. Bij de schilderijen is de tiendelige reeks doeken 'Standart Dresden' uit 1970 veruit het

mooste werk. De doeken stellen grafische tekens voor, zwart op een bruine achtergrond. Het werk doet aan het design van de Kuba-textiel uit Congo denken. De getoonde sculpturen behoren tot de meest verrassende werken. Het zijn totemachtige beelden in hout en/of papier, al dan niet beschilderd. De in een zigzagvorm gekapte figuren stellen niets voor. Ze zijn abstract, maar lijken toch een levend wezen te vertegenwoordigen. Kortom, ze zijn onvatbaar.

Digitale landschappen

De derde tentoonstelling brengt onder de titel 'Stalking Hieronymus' recente schilderijen van Hans Vandekerckhove. Als schilder is Vandekerckhove (Kortrijk, 1957) autodidact, maar hij is wel kunsthistoricus van opleiding. Die intellectuele bagage voel je in zijn werk.

Hij komt uit bij een hedendaags symbolisme, uiteraard met een filosofische lading. Vandekerckhove toont in het PMMK weldige landschappen met in het centrum de schaduw van een mens en/of een dier. Zijn figuren staan, zitten, liggen of hurken in een ogenschijnlijk paradijselijke omgeving. Ze zijn overgelaten aan zichzelf, zij lijken niet meer te weten waarheen verder te reizen.

De natuur en de geografie, meestal kleurgegeven met paars en oranje, zijn bij Vandekerckhove opgevat als decoratie voor de mens. Bij nader toekijken blijkt het om virtuele landschappen te gaan, kunstmatig gemaakt en samengebracht om weg te dromen, als in een digitale tekenfilm.

Precies de menselijke aanwezigheid in de schilderijen blijkt de harmonie van de omgeving te verstoren. Het ingetogen karakter van de voorstellingen maakt dat de doeken een grote contemplatieve kracht hebben. Picturaal zijn ze in elk geval prachtig. Je zou bijna vergeten erbij na te denken. De tentoonstelling van Hans Vandekerckhove is gerealiseerd in samenwerking met De weer Art Gallery in Otegem, de thuisgalerie van de kunstenaar.

Bert POPELIER

PMMK, Romestraat 11,
8400 Oostende.
Inlichtingen: tel. 059/50.81.18.
Tot 29 februari 2004.
Elke dag open van 10 tot 18 uur,
behalve op maandag.
Toegang 5 euro.